

Atıf için/Citation: Büyükalın Filiz, S., Dayan G. ve Dayan K. (2020). İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi*, 3(2), 330-345.

İlkokul 3. Sınıf Öğrencilerinin Kavram Karikatürlerine İlişkin Metaforik Algıları

Sevil BÜYÜKALAN FİLİZ*, Gökhan DAYAN**, Kübra DAYAN***

Öz: Bu araştırmanın amacı, ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürüne ilişkin algılarını, metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Araştırmada, nitel tarama yöntemi kullanılmış olup, katılımcılar 2018-2019 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde resmi bir ilkokulda öğrenim gören toplam 157 ilkokul 3. sınıf öğrencisidir. Bu öğrencilere, hayat bilgisi dersindeki kavramların öğretimi kavram karikatürleri aracılığıyla yapılmıştır. Araştırmanın verileri 'Kavram Karikatürüne İlişkin Metaforik Algı Belirleme Formu' kullanılarak toplanmıştır. Dağıtılan 157 formdan 150 tanesi değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları, kavram karikatürlerine yönelik metaforların eğlendirici ve bilgi verici olduğuna vurgu yapıldığını göstermiştir. Ayrıca öğrencilerin ürettikleri metaforlarda, kavram karikatürlerini yaşamlarının parçası olan durumlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Kavram karikatürünün ilkokul öğrencilerinin öğrenmelerine yardımcı bir öğretim materyali olarak kullanılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kavram karikatürü, metafor, hayat bilgisi dersi.

Metaphorical Perceptions of 3rd Grade Primary School Students Regarding Concept Cartoons

Abstract: The purpose of this study was to reveal the perceptions of 3rd grade primary school students regarding concept cartoons by metaphors. In this study, a qualitative method was used. All of 157 participants were 3rd grade primary school students in total, who were attending a state primary school in the city center of Eskişehir during 2018-2019 academic year. Life science course's concepts were taught through concept cartoons. Research data was collected using "Metaphoric Perception Determination Form for Concept Cartoons." 150 out of 157 distributed forms were evaluated. As a result of the research, it was found that metaphors for concept cartoons were regarded as entertaining and informative by the participants. In addition, it was seen that students associate concept cartoons with situations that were part of their lives in the metaphors they produced. It is recommended that concept cartoons can be used as an instructional material in primary schools to assist their learning.

Keywords: Concept cartoons, metaphor, life science course.

* Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Bilimleri ve Öğretimi Anabilim Dalı, ORCID: 0000-0002-4955-4405, sevilb@gazi.edu.tr

** Gazi Üniversitesi, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, ORCID: 0000-0003-4883-0639, gokhandayan@yahoo.com

*** Müdür Yardımcısı, Milli Eğitim Bakanlığı, ORCID: 0000-0002-1905-0070, kubrakubratuna@gmail.com

Giriş

Eğitim, toplumsal gelişimin en önemli alanı olup son yüzyıllarda oldukça vurgulanmaktadır. Özellikle örgün eğitime vurgu yapılmakta ve insan hakları kapsamında zorunlu tutulmaya çalışılmaktadır. Zorunlu örgün eğitimin ilk basamağı genel olarak ilkokullardır. İlkokul, eğitimde önemli bir aşama olup sonraki aşamalar için temel oluşturmaktadır. Bu temeli oluşturan derslerinden biri de Hayat Bilgisi dersi. Hayat Bilgisi dersi, “bireyin bakış açısını ve yaşamını temel alan, bireyin kendisini ve çevresini tanımasını sağlayan, çevresine uyum sağlayarak yaratıcı düşünme, problem çözme gibi becerilerin temellerinin atıldığı bir derstir” (Aladağ, 2016, s. 3). Bu ders; “iyi insan ve iyi bir vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerin yaşama yönelik konularını kaynaştırarak bir bütünlük içerisinde ele almaktadır” (Sağlam, 2015, s. 4). İlkokulun ilk üç sınıfında okutulan Hayat Bilgisi dersi ile “çocuğun hayat boyu kullanabileceği gerekli olan bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkların kazandırılması hedeflenmektedir” (Erdem, 2014 s. 77). Bu çerçevede Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın temel amacı; “yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, yaşadığı toplumun değerlerini özümseyen, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, üreten ve ülkesini seven bireyler yetiştirmektir” (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s. 7).

Bu amaç doğrultusunda Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı; genel amaçlar, temel yaşam becerileri, değerler ve kavramlar bağlamında geniş bir içerikle yapılandırılmıştır. İlkokul çağındaki çocuklara birey, toplum ve doğa temelinde temel bilgi, beceri ve değerler kazandırmayı hedefleyen Hayat Bilgisi dersinde çocuğun sosyal ve fiziksel çevresini tanıması kavramlara ilişkin öğrenme yaşantılarına dayalıdır (Girmen, 2017). Aile ile başlayan kavram öğrenme süreci, yakın çevreyle devam etmekte ve okul ile sistematik hâle gelmektedir. Okulla birlikte daha düzenli bir yapıya kavuşan kavram öğreniminde, bireyler eğitim yaşantılarının sonuna kadar basitten karmaşığa, somuttan soyuta doğru pek çok kavram öğrenmektedirler (Bilgin, 2018; Kurt, 2018). Yontar'a (2015) göre, “bilim ve teknolojinin etkisiyle her geçen gün yeni kavramlar ortaya çıkmakta, öte yandan var olan kavramlar, bu yeni kavramlarla ilişkilendirilerek yeniden anlamlandırılmaktadır” (s. 188). Bu sayede zengin bir kavram birikimine sahip olan bireyler, hayatının her alanında etkili iletişim kurabilme becerisine sahip olabilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin kavram zenginliğine ulaşması, öğrenilen her kavramın öğrenende yapılandırılması ve sonraki öğrenmelerine temel oluşturması önemlidir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde; “yön, aile, trafik, istek, ihtiyaç, akraba ve cumhuriyet” kavramlarının kazanımlar içerisinde vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca, “eşitlik, adil olma” kavramları üzerinde yoğun olarak durulmuş; “duyguları dile getirme, düşüncelerini öz güvenle ifade edebilme, öneride bulunma veya bir fikri reddedebilme hakları” ile ilgili kavramlara da öğretim programında yer verilmiştir (MEB, 2017). Bu bağlamda Hayat Bilgisi dersinde yer alan kavramların, çocuğun okulu ve okul içindeki ilişkileri tanımasını, aile bireylerini tanımasını, akranlarıyla işbirliği yapmasını, zamanı ve mekânı algılamasını, sağlıklı ve dengeli beslenmeyi öğrenmesini, milli değerleri içselleştirmesini, kendisini, ailesini, yakın çevresini, vatanını, doğayı tanımasını ve korumasını sağlamak amacıyla öğrencilerin kavram kapasitesini doğru ve etkili bir şekilde artırmayı amaçladığı söylenebilir (Bilgin, 2018, Girmen, 2017). Hayat Bilgisi dersinde bu amaçlara ulaşmak için farklı materyaller kullanılmaktadır. İşte bu materyallerden birisi de kavram karikatürleridir.

Kavram karikatürleri, içinde bir bilim unsuru olan gündelik durumları gösteren karikatür tarzı çizimlerden oluşur (Roesky ve Kennepohl, 2008). Karakterlerin her biri durum hakkında alternatif bir bakış açısı ortaya koyar. Diyalogların kullanımı, bilimsel olarak kabul edilebilir olan bir veya daha fazla görüş de dâhil olmak üzere alternatif fikirleri sunma fırsatı yaratır (Naylor ve Keogh, 1999a; Naylor ve Keogh, 1999b). İlk olarak Keogh ve Naylor

tarafından 1991’de tasarlanan kavram karikatürleri ile öğretme stratejisi, öğrencilerin kavramları anlama konusundaki ilgisinin yanı sıra yaratıcılık ve yeniliği artırma potansiyeline sahiptir. Öğrencilerin ortaya çıkan sorunları keşfetmeye ve çözüm aramaya devam etmelerini teşvik eden bir yöntem olarak kabul edilir (Jamal, İbrahim ve Surif, 2019, Naylor ve Keogh, 1999c; Naylor ve Keogh, 2013). Naylor ve Keogh’a göre (2013), kavram karikatürlerinin öğretim materyali olarak kullanılabilmesi için; bilimsel olarak doğru görüşün de yer aldığı farklı görüşlere eşit konumda yer vermesi, bilimsel görüşü günlük yaşamla ilişkilendirmesi ve olabildiğince günlük yaşamdan bir kesit içermesi gerekmektedir. Hayat Bilgisi dersi öğretim programının uygulanmasında kazanımlar doğrultusunda yapılacak etkinliklerle okul ile yaşam arasında bağlantı kurulması gerektiği savunulmaktadır. Bu nedenle, kavram karikatürleri aracılığıyla gerçekleştirilen öğretimin öğrencilerin okul öğrenmeleriyle gerçek yaşam arasındaki bağı görmeleri sağlanmaktadır. Kavram karikatürleri, öğrencilerin önceki kavramlarını, ilerleme durumlarını, öğrenme güçlüğüne ve öğrenme çıktılarını değerlendirmek için kullanılabilir (Sons, Heo, Krumenaker ve Tippins 2008). Hayat Bilgisi dersinde de öğrencilerin kavramları kazanması için kavram karikatürleri kullanılmaktadır.

Bu araştırmada bahsedildiği üzere; öğrenimi ve öğretimi büyük önem arz eden kavram öğretimi Hayat Bilgisi dersinde ve kavram karikatürleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın amacı, ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin algılarını metaforlar yardımıyla belirlemektir. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin geliştirdikleri metaforlar nelerdir?

Hayat Bilgisi dersleri kavram karikatürleri aracılığıyla işlenen öğrencilerin kavram karikatürlerine ilişkin ürettikleri metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanmıştır?

İlkokul üçüncü sınıf öğrencileri, ürettikleri metaforları nasıl gerekçelendirmektedirler?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilkokul 3. Sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine yönelik zihinsel algılarını, geliştirdikleri metaforlar aracılığıyla inceleyen nitel bir çalışmadır. İlkokul 3. Sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin kullandıkları metaforları ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma yönteminde tarama modeli ile desenlenmiştir. Tarama modeli, “geçmiş veya günümüzde var olan bir durum, olgu veya olayı var olduğu şekliyle müdahale edilmeden betimleme ve ortaya koymaktır” (Karasar, 2011, s. 77). Tarama araştırması, “bireylerin tutum, eylem, fikir veya inançlarını belirlemede tercih edilen bir yöntem olduğundan değişkenler arasında ilişkileri incelemeye tahminler yapmaya ve alt grupların nasıl değiştiğini belirlemeye de yardımcı olmaktadır” (Christen, Johnson ve Turner 2015, s. 371). Nitel araştırma, “algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik, sosyal olayları bağlı buldukları çevre içerisinde araştırmayı ve anlamayı ön plana alan bir yaklaşımdır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45). Nitel araştırma yöntemine ait tarama deseninin tercih edilmesinin nedeni, öğrencilerin kavram karikatürlerine dönük metaforlarına herhangi bir etkilemede bulunulmaksızın doğal süreç içerisinde var olduğu şekliyle betimlenmesidir.

Katılımcılar

Araştırma, 2018-2019 eğitim öğretim yılının 2. yarısında, Eskişehir ili merkeze bağlı resmi bir ilkokulda beş farklı şubede öğrenim gören 157 ilkokul üçüncü sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde üzerinde çalışılan sorunları aydınlatarak, bilgi açısından zengin durumların seçilmesine odaklanan amaçlı örnekleme türlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örneklemin mantığı “önceden belirlenmiş bir önemdeki ölçütleri karşılayan tüm durumları gözden geçirmek ve incelemektir” (Patton, 2018, s. 238). Araştırmada, öğrencilerin üçüncü sınıfta öğrenim görmeleri ve kavram karikatürleri ile ilgili uygulamalar yapmış olmaları ölçüt olarak ele alınmıştır. Üçüncü sınıf öğrencilerinin seçilme nedeni ise Hayat Bilgisi dersi kavramları ile ilgili yeterli düzeyde ön öğrenmelere sahip olduklarının öngörülmesidir. Araştırma hakkında öncelikle öğrenciler ve sınıf öğretmenleri bilgilendirilmiş, araştırmaya katılmada gönüllülük esas alınmıştır. Araştırmaya 5 farklı şubede öğrenim gören 79 erkek ve 78 kız olmak üzere toplam 157 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.
Katılımcıların Demografik Bilgileri

Sınıf/ Şube	Cinsiyet		Toplam
	Kız	Erkek	
3/A	14	17	31
3/B	16	13	29
3/C	16	17	33
3/D	15	16	31
3/E	17	16	33
Toplam	78	79	157

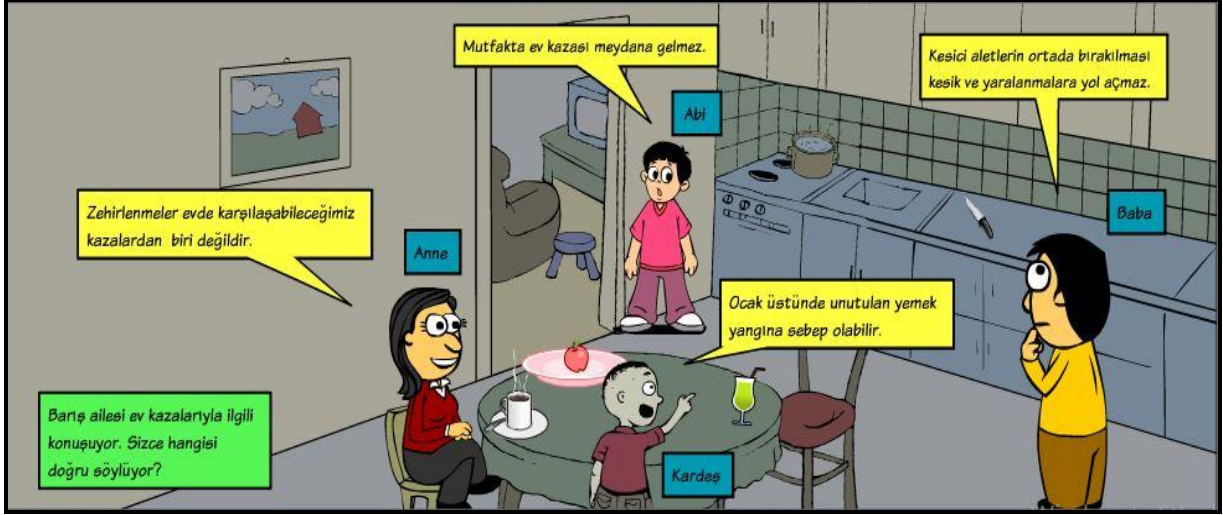
Verilerin Toplanması

Çalışmaya katılan 3. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine yönelik metaforik algılarını belirlemek için araştırmacılar tarafından hazırlanan ‘Kavram Karikatürüne İlişkin Metaforik Algı Belirleme Formu’ kullanılmıştır. Bu formda öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için cinsiyet ve yaş soruları da yer almıştır. Katılımcıların metaforik algılarını belirtmeleri için “Kavram karikatürü benim için..... gibidir. Çünkü .....” ifadesine yer verilmiş olup, metafor ve metaforun gerekçesiyle birlikte kaynağı tespit edilmeye çalışılmıştır. Formun cevaplama süresi yaklaşık 10 dakika sürmüştür.

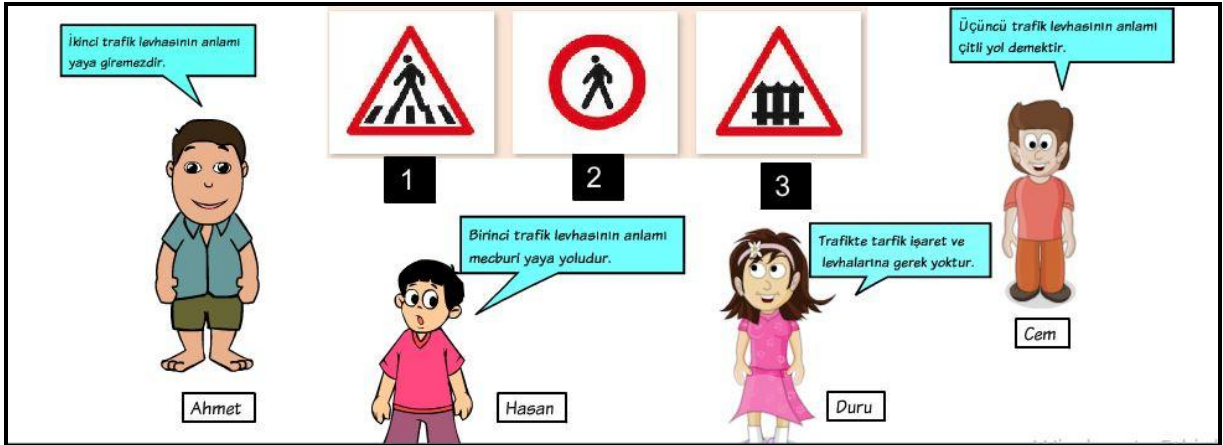
Araştırmanın Uygulanması

MEB (2020) Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yayınlanan “İlköğretim Kurumları (İlkokul-Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesine göre, ilkokul üçüncü sınıf Hayat Bilgisi dersleri haftada üç ders saati olarak işlenmektedir. Sorumlu araştırmacı üçüncü sınıf Hayat Bilgisi derslerini haftada iki ders saati olmak üzere kendisi işlemiştir. Ayrıca, uygulama süresince sınıf öğretmenin öğretim yılı başında belirlediği ünite takvimi planlamasına ve haftalık ders programı çizelgesine bağlı kalmıştır. Bu bağlamda uygulama süreci sorumlu araştırmacı tarafından Hayat Bilgisi dersi öğretim saatleri içerisinde gerçekleştirilmiştir. Geliştirilen form ile veri toplamadadan önce, öğrencilere kavram karikatürleri ile ilgili olarak genel bir açıklama yapılmıştır. Hayat Bilgisi dersinde işlemekte oldukları “Güvenli Hayat” ünitesindeki kavramların öğretiminin kavram karikatürleri aracılığıyla gerçekleştirileceği ifade edilmiştir. “Güvenli Hayat” ünitesinde öğrencilerin güvenliği için; trafik işaretleri, işaret levhaları, yakın çevresinde meydana gelebilecek kazalar ve yakın çevresindeki oyun alanlarında bulunan oyun araçlarının güvenli kullanımını ile ilgili kazanımlarda yer alan kavramların öğretimi kavram karikatürleri aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, “trafik, acil durum,

kaza, oyun araçları, güvenlik, oyun alanları” kavramları kavram karikatürleri aracılığıyla öğretilmeye çalışılmıştır. Araştırmacılar tarafından Toondoo web 2.0 platformu (<http://www.toondoo.com>) kullanılarak hazırlanan kavram karikatürlerinden örnekler aşağıda sunulmuştur.

Şekil 1. “Kaza” kavramıyla ilgili hazırlanan kavram karikatürü (<http://www.toondoo.com>)

Şekil 2. “Trafik” kavramıyla ilgili hazırlanan kavram karikatürü (<http://www.toondoo.com>)

Verilerin Analizi

Nitel araştırmada veri analizi; “analiz için verilerin hazırlanmasını ve organizasyonunu, sonra verileri kodlamayı ve kodların bir araya getirilmesiyle temalara indirgemeyi ve son olarak veriyi şekiller, tablolar veya bir tartışma halinde sunmayı” (Creswell, 2016, s. 180) içermektedir. Araştırmada verilerinin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, “hacimli olan nitel veriyi alarak temel tutarlılıkları ve anlamları belirlemeye yönelik herhangi bir nitel veri indirgeme ve anlamlandırma çabası girişimlerini” (Patton, 2018, s. 453) ifade eder. Bu yöntemde ilk olarak konuya ilişkin betimleme ve kodlamalar yapılır (Arıkan, 2013) ardından “birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 260). Araştırmada içerik analizi aşağıdaki adımlar uygulanarak yapılmıştır.

İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin metaforik algıları

Verilerin Kodlanması: Bu adımda ilk olarak geliştirilen metaforların konusu ve benzetme yönü arasında kurulan mantıksal ilişkiler kontrol edilmiştir. Bu aşamada bazı bilgiler göz ardı edilerek verilerde ayıklama yapılabilir çünkü nitel bir çalışmada bütün bilgiler kullanılabilir değildir (Wolcott, 1994). Elde edilen katılımcı formlarından üç tanesi benzetme yönü yani gerekçeye yer vermemesi, iki tanesi birden fazla metafor içermesi, iki tanesi ise metafor ve benzetme yönü arasında mantıksal ilişki kurmadığı için analiz kapsamı dışında tutulmuştur. Bunlardan geriye kalan 77 metafor kullanım sıklığına göre dizilmiş ve kodlanmıştır.

Temaların Oluşturulması: Temaların oluşturulması adımı öğrencilerin oluşturdukları metaforlar ortak özelliklerine ve benzetme yönlerine bakılarak birbirleriyle olan ilişkileri ortaya çıkarılmış ve oluşturulan kategoriler altında sınıflandırılmıştır. Öğrencilerin oluşturdukları metaforlar 10 kategori altında toplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Metaforik algı verileri toplandıktan sonra katılımcıların verdiği cevaplar incelenmiştir. Katılımcıların her soru için verdikleri cevaplar analiz edildikten sonra aynı olan ve aynı anlamı taşıyan metaforların frekansı alınmıştır. Katılımcıların birden fazla verdiği cevaplar olduğundan frekans değerleri değişmektedir. Araştırmada güvenilirliği sağlamak için veriler aynı araştırmacı tarafından farklı zamanlarda kodlanarak kodlayıcı güvenilirliği oluşturulmaya çalışılmıştır. Ayrıca belirsiz içeriğe sahip kategoriler ise araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Bulgular

İlkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin kavram karikatürüne yönelik metafor algılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu çalışma kapsamında, öğrenciler tarafından geliştirilen metaforlar genel olarak kelime bulutuyla, metaforların ait oldukları kavramsal kategoriler ise şekille ifade edilmiştir. Son olarak kavramsal kategoriler içerisinde, yer alan metaforlar ve gerekçeli ifadeleri frekanslarla toplulaştırılarak yorumlanmıştır.

Katılımcıların Kavram Karikatürüne İlişkin Geliştirdikleri Metaforlara İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan 157 ilkokul üçüncü sınıf öğrencisi kavram karikatürüne ilişkin toplam 77 metafor geliştirmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen metaforlar Şekil 3'te kelime bulutu kullanılarak gösterilmiştir.

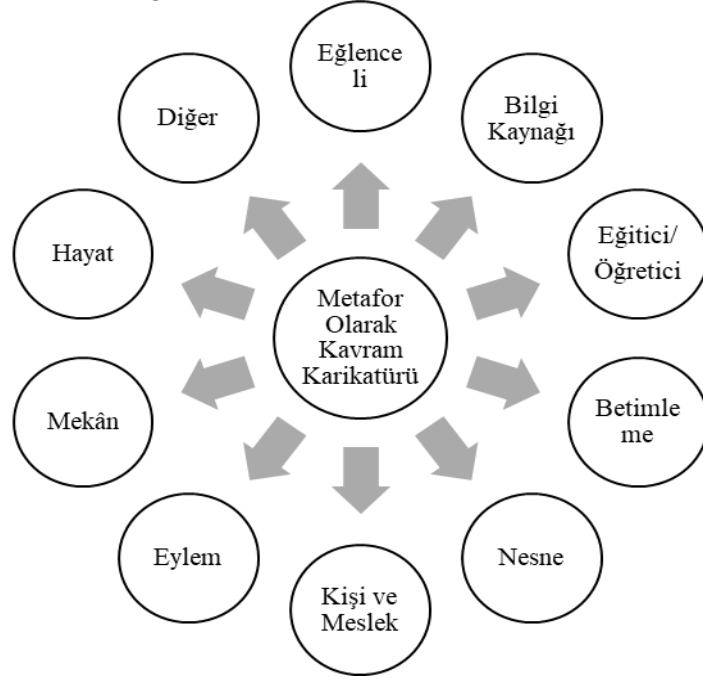

Şekil 3. Kavram karikatürüne ilişkin geliştirilen metaforlara ait kelime bulutu

(<https://wordart.com>)

Şekil 3'te görüldüğü gibi öğrenciler kavram karikatürüne ilişkin çok sayıda metafor üretmiş ve kullanım sıklıklarına göre bir kelime bulutu oluşturulmuştur. Buna göre, ilkokul öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin en fazla geliştirdikleri metaforlar eğlence, bilgi, öğretmen, bilgilendirici ve kitap metaforlarıdır. Öğrencilerin ürettikleri metaforlar genel olarak incelendiğinde, kavram karikatürlerini yaşamlarının parçası olan durumlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Katılımcıların Kavram Karikatürüne İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Kategorileri ve Gerekçeli İfadelerine İlişkin Bulgular

Şekil 4. Kavram karikatürüne ilişkin geliştirilen metafor kategorileri

Kavram karikatürüne ilişkin geliştirilen metafor kategorilerin gösterildiği Şekil 4'e göre eğlenceli, bilgi kaynağı, eğitici/öğretici, betimleme, nesne, kişi ve meslek, eylem, mekân, hayat ve diğer olmak üzere 10 kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilerin altında farklı alt kategoriler yer almıştır.

Eğlenceli olarak açıklanan kavram karikatürleri için katılımcıların geliştirdiği metaforlar Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.
Eğlenceli Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Eğlenceli Kategorisi	
Metafor	f
Eğlence	24
Güzel	5
Komik	4
Sevgi	3
Güldürücü komik resim	1
Davranış	1
Heyecanlı	1
Çok hoş	1
Mutluluk	1
Zevkli	1

Eğlenceli olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 2'ye göre katılımcılar kavram karikatürlerini en çok eğlence olarak betimlemektedir. Katılımcıların 'eğlence' metaforu için belirttiği gerekçelerden bazıları şöyledir: "Eğlenceli konular vardı." "Hem karikatürleri çok ama çok severim." "Soruları cevaplarken çok eğlenceli." "Bazı bilmediğim şeyleri öğrendim." "Bizi eğlendirerek öğretir ve doğru-yanlışları öğretir." "Çok eğlenceli, komik; buna güzel günlerimi zamanlarımı anlatır." Diğer bir metafor olan 'güzel' metaforu için öğrencilerden bazıının gerekçeleri ise şu şekildedir: "Güzel, bilgili, heyecanlı şeyler olduğuna eminim." "Doğruyu bulmak bulmaca gibiydi." 'Komik' olarak betimleyenler "Karakterlerin tipleri çok komik," "Bazen söyledikleri şeyleri anlamsız ve bana komik gelir," "Güldürücü şeyler var," "Bizi güldürür ve komiktir" şeklindedir. 'Sevgi' olarak betimleyenler "Konuşma balonculukları yazılan kendisi konuyormuş gibi görüldüğü için çok hoşuma gidiyor;" 'güldürücü komik resim' diyen öğrenciler ise "Resimlerdeki kelimeler beni güldürüyor ve bilgilendiriyor;" 'heyecanlı' olarak açıklayanlar ise "Heyecan ve güzel şeylerin olduğunu düşünüyorum. Onda güzel, bilgili, heyecanlı şeyler olduğuna eminim" şeklinde gerekçeler sunmuştur. Katılımcılar, eğlenceli olarak açıkladıkları kavram karikatürlerini betimleyen alt kategorilerde kavram karikatürlerinin bilgi verirken aslında eğlendirdiğine vurgu yapmış ve buna göre metaforlar üretmişlerdir.

Bilgi kaynağı olarak betimlenen kavram karikatürleri için katılımcıların ürettiği metaforlar Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3.
Bilgi Kaynağı Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Bilgi Kaynağı Kategorisi	
Metafor	f
Bilgi	8
Bilgilendirici	7
Bilgili	3
Bilgi kaynağı	3
Parlak fikir	2
Bilgi dolu	3
Bilgi kutusu	1
Bilgi deposu	1
Bilmece	1
Düşündürücü kavram	1
Önemli bilgi	1
Test yaprağı	1

Bilgi kaynağı olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 3'e göre, katılımcılar kavram karikatürlerini en çok bilgi olarak betimlemektedir. 'Bilgi' için öğrencilerin nedenlerine örnek olarak "Çizgi filmlerde her bir bilgi ve anlamı vardır.," "Beynimi daha çok geliştiririm, daha iyi bir çocuk olurum davranışlarım daha iyi olur" ve "Çok şey öğretir, aklımızı çalıştırıp ve bir şeyler öğretir" gösterilebilir. Yine 'bilgilendirici' alt kategorisi için "Bize bilgi verir," "Her şeyi bize öğretir yanlışlarımızı düzeltir, bana göre karikatür böyledir" ve "Her şey anlamlı ve bize öğretiyor" gerekçeleri gösterilebilir. 'Bilgili' için "Karakterlerin üzerinde yazı baloncukları vardır. Bir tanesinde yanlış ve doğruları buluruz;" 'bilgi kaynağı' için "Benim eğlenceli bilgi edinme kaynağım," "Çok bilgiliydi, bilmediğimiz öğrendik;" 'bilgi dolu' için "Bize doğru ve yanlış öğretir," "Doğru olanı bulmak çok güzeldi," "Çok güzeldi. Doğru olanı bulmak çok eğlence doluydu. Bazı yazılarda kötü bazıları yazılar ise güzeldi;" 'bilgi deposu' için ise "Ortaya bir konu atılır, bu konu hakkında herkes gibi kendi bildiklerini düşüncelerini fikirlerini söylerler. Bizde bilmediğimiz bazı şeyleri kavram karikatüründen öğrenmeliyiz. Herkesin bir konu hakkında bilgi ve fikirleri vardır;" 'bilmece' için "Cevabını düşünüp tanışıp buluruz.

Bilmecenin cevabını yanlış söylesek bile doğruyu öğreniriz” ve ‘test yaprağı’ metaforu için “Doğruları buluruz. Doğruyu öğreniriz, yanlışların arasında doğruyu buluruz” şeklinde nedenler açıklanmıştır. Katılımcılar, bilgi kaynağı olarak kavram karikatürlerini, bilgiyi öğrenmede bir araç olarak görürken onların doğru bilgiyi öğrenmesini sağlamasına, doğru cevap arayışına ve onları düşünmeye sürüklemesine bağlı metaforlara vurgu yaparak gerekçelerini açıklamaktadır.

Katılımcıların oluşturduğu metaforlardan eğitici/öğretici olarak kavram karikatürleri teması Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4.
Eğitici/Öğretici Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Eğitici / Öğretici Kategorisi	
Metafor	f
Eğitici	4
Öğretici	3
Doğru davranışlar	2
Eğitim	1
Eğlenceli öğrenme aracı	1
Sessiz öğretim	1
Düşündürücü	1
Empati	1
Yaratıcı	1

Eğitici/Öğretici olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 4’e göre katılımcılar kavram karikatürlerini en çok ‘eğitici’ olarak betimlemektedir. Bu duruma “Bizi öğretir ve alıştıırır,” “Doğru olan davranışları bize karikatürle anlatıyor ve doğru davranan kişiyi bulmamızı istediği için eğitici ve bilgilendirici karikatür gibidir” ve “Karikatürler doğru davranışları öğretiyor. Hem zararlı ve zararsız davranışları öğrettiği için beğendim.” cümleleri örnek gösterilebilir. Yine ‘öğretici’ alt kategorisi için “Orada yazan öğretici bilgidir, çok güzeldi. Ayrıca yanlış söylenenler çok komiktir,” ‘Sessiz öğretim’ alt kategorisine “Sessiz ve birçok şey öğretiyor ve insanlara hayatlarında daha da bilinçli olmayı öğretiyordur” gerekçe olarak gösterilebilir. Ayrıca ‘empati’ becerisi için “Karakterlerin üzerinde konuşma balonları vardır” ifadesi ile konuşma balonlarının kendilerinde empati duygusunu geliştirdiğini belirtmektedir. Öğrencilerin eğitici/öğretici kategorisindeki metaforları için kavram karikatürlerinin daha çok işlevine vurgu yaptığı söylenebilir.

Katılımcıların geliştirdiği metaforlardan betimleme olarak kavram karikatürleri temasıyla ilgili bulgular Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5.
Betimleme Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Betimleme Kategorisi	
Metafor	f
Renkli	4
Hayal dünyası	2
Macera	2
Kahraman	1
Parlak	1
Huzur	1
Değişik	1
Rüya	1
Sakinlik	1

İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin metaforik algıları

Sessizlik	1
Sihirli şişe	1
Mutluluk	1
Önemli	1
Sürpriz	1

Betimleme olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 5'e göre katılımcılar kavram karikatürlerini en çok renkli olarak betimlemekte ve bu durumu "Çünkü karakterler ve cevapları rengi hoşuma gidiyor" ve "Bütün renkler vardır" gerekçeleri ile ifade etmektedirler. Yine 'hayal dünyası' metaforu için "Baloncuklarda eğitim biçim anlamında yazılar yazan o bana bilgi anlamında gelir. Belki de baloncuklardan komik şeyler yazar o da bana ve başkalarına komik gelir," "Mesela bir karikatür içinde hayallerim isteklerim oluyor. Moral bozan şeyler yoktur," 'macera' metaforu için "Karakterlerden bazıları çok komik bazıları ise doğru yanlış belirtir ve bizi eğlendirir. Mesela bizi doğru ya da yanlış yönlendirir" örnekleri verilebilir. Yine 'huzur' metaforuna "Beni çok rahatlatıyor ve dinlendiriyor," 'değişik' metaforuna "Bazıları saçma bazıları eğlendiricidir. Bazıları güldürücü yanı değişti," 'sakinlik' için "Beni dinlendiriyor, sakinlik getiriyor ve kendi huzurlu hissediyorum," 'sihirli şişe' için "İçinde çok bilgi saklıdır" şeklinde nedenler sunulmuştur. Betimleme olarak belirtilen metaforlar için katılımcıların kavram karikatürlerinin görsel yapısına vurgu yaptığı görülmektedir.

Nesne olarak kategorileştirilen kavram karikatürleri için katılımcıların ürettiği metaforlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Nesne olarak kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımı

Nesne Kategorisi	
Metafor	f
Kitap	6
Çizgi roman	2
Ağaç	1
Çizim	1
Kalem ve defter	1
Mum	1
Sözlük	1
Şeker	1
Trafik ışıkları	1

Nesne olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 6'ya göre katılımcılar kavram karikatürlerini en çok kitaba benzetmekte olup gerekçe olarak "Güzel ve yeni bilgi öğreniyorum," "Heyecan veren sonunu sabırsızlıkla beklediğim bir hikâyeye gibidir" ve "Kitapta bilgi vardır her karikatür eğlencelidir" cümleleri örnek gösterilebilir. Yine çizgi roman metaforu için "Resimler var yazılar var çizgi roman gibidir" ile "Bilgileri kavramak ve resimlerle komiktir" gerekçesi; 'ağaç' metaforu için "Ağacın dallarında meyve vardır, karikatür de her dalında bilgi vardır;" 'mum' metaforu için ise "Karikatürler bizi aydınlatır ve bilgilendirir. Ayrıca bazı olayların veya düşünceleri resim yoluyla bizlere aktarılmasıdır;" 'sözlük' metaforu için "Hayatımızda kullanacağımız bütün bilgiler bir aradaydı" ve 'şeker' metaforu için "Şeker yerken mutlu olduysam bilgileri öğrenince de mutlu olurum" gerekçeleri sunulmuştur. Katılımcıların nesne olarak açıkladıkları metaforlarda bilgiyi sunuş ve aydınlatıcı olması gibi durumları vurgulanmıştır.

Katılımcıların kişi ve meslek temasında açıkladıkları kavram karikatürlerine ilişkin bilgiler Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7.
Kişi ve Meslek Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Kişi ve Meslek Kategorisi	
Metafor	<i>f</i>
Öğretmen	8
Doktor	1
Kuaför	1
Aile	2
Arkadaş	1

Kişi ve Meslek olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 7'ye göre katılımcıların kavram karikatürlerini en çok 'öğretmen'e benzettikleri görülmektedir. Buna örnek nedenler şu şekilde verilebilir; "Hep doğruyu öğretir, yanlış yaptığımız zaman bize doğru yolu gösterir," "Öğretmenim benim için melek gibi çünkü bana okumayı yazmayı öğretiyor o olmasa ben okumayı bilemezdim," "Kavram karikatürleri bize bir şey öğretir. Öğretmende bize bilgilendirici şeyleri öğretir." 'Doktor' metaforu için "Doktor doğru ilaç yazar karikatür doğru bilgi verir;" 'kuaför' metaforu için "İnsanlar saçlarını güzel yapar güzel olmasa değiştirebilir. Beğenince bence güzel olabilir" gerekçe olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda 'arkadaş' metaforu için "Arkadaşlarımızla tartışarak doğruyu buluyoruz karikatürlerle de tartışıp doğruyu buldu." olarak açıklamışlardır. katılımcıların kavram karikatürlerini; okulda zaman geçirdikleri ve öğretimin kaynağı olarak gördükleri öğretime vurgu yapması ve arkadaşları gibi kavram karikatürleri üzerinden de tartışma yürütebileceğini yine doğru bilgiye ulaşmada bir araç olmasını göz önüne aldıkları söylenebilir.

Eylem olarak kavram karikatürleri teması için bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8.
Eylem Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Eylem Kategorisi	
Metafor	<i>f</i>
Oyun oynama	4
Dersler	2
Bizimle konuşur	1
Resimli ders	1
Satranç	1
Sosyal faaliyetler	1

Eylem olarak açıklanan kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımının gösterildiği Tablo 8'e göre katılımcıların kavram karikatürlerini en fazla 'oyun oynama' metaforuna benzettikleri görülmektedir. Bu durum için "Okuyarak öğreniyoruz, resimlere bakarak öğreniyoruz ve oyun oynuyoruz" ve "Oyun oynamayı sevdiğim kadar kavram karikatürlerini de seviyorum" örnek nedenler olarak gösterilebilir. Yine 'dersler' metaforu için "Dersleri çok iyi kavramamı sağlıyor," "Bir karikatür okuyunca diyorum ki; 'bu karikatür bana bir ders veriyor' diyorum. Ama her karikatür bana farklı bir ders veriyor. Bazıları bilgili bazıları eğlenceli ve bazıları hiç unutmayacağım bir ders veriyor;" 'bizimle konuşur' metaforu için "Karakterlerin üzerinde konuşma balonları vardır;" 'satranç' için "Eğlenceli ve düşündürücü şeyler vardır içinde" ve 'sosyal faaliyetler' için "Arkadaşlarımla ve öğretmenimle geçirdiğim zaman çok iyi geçiyor ve bu sosyal faaliyetleri yaparken çok ama çok mutlu oluyorum" nedenleri belirtilmiştir. Eylem olarak belirtilen metaforlarda kavram karikatürlerinin öğrencilerin sevdikleri etkinliklere vurgu yaparak kavram karikatürlerini de sevdikleri etkinlikler gibi olduğunu belirtmektedir.

Mekân olarak açıklanan kavram karikatürlerine ilişkin katılımcıların ürettiği metaforlar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9.
Mekân olarak kavram karikatürleri kategorisindeki metaforların dağılımı

Mekân Kategorisi	
Metafor	<i>f</i>
Dünya	4
Can yuvası	1
Kütüphane	1
Okul	1
Türkiye	1

Mekân olarak açıklanan kavram karikatürlerine ilişkin katılımcıların ürettiği metaforların gösterildiği Tablo 9’a göre ‘dünya’ en çok belirtilen metafordur. ‘Dünya’ metaforu için öğrencilerin örnek gerekçeleri şunlardır: “Her şeyi öğreniriz,” “Dünyada karikatürler gibi komik şeyler vardır ve bilgilendiricidir. Değişik insanlarda vardır” ve “Bilgilendirici öğretici derslerimi tekrarlamamızı sağladı. Bu benim dünyama göre harikaydı” ifadeleri gösterilebilir. Yine ‘kütüphane’ metaforu için “Bilgi veren ve doğruyu söyleyendir” şeklinde neden açıklanmıştır. Mekân olarak belirtilen kavram karikatürlerinde bilginin alındığı mekânlar olan okul, kütüphane gibi mekânlarla kavram karikatürlerinin bilgi boyutuna vurgu yapıldığı söylenebilir.

Hayat olarak açıklanan kavram karikatürlerine ilişkin katılımcıların belirttiği metaforlar Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10.
Hayat Olarak Kavram Karikatürleri Kategorisindeki Metaforların Dağılımı

Hayat Kategorisi	
Metafor	<i>f</i>
Hayat	4
Yaşam kaynağı	3

Hayat olarak açıklanan kavram karikatürlerine ilişkin katılımcıların belirttiği metaforlardan ‘hayat’ metaforu en fazla yinelenendir. Bu metafor için neden olarak şu gerekçeler sunulmuştur: “Öğreniyoruz ve bilgilendiriyor yaşam hayatını anımsatıyor,” “Bana trafik kurallarını öğretti. Çünkü trafik kuralları benim hayatımı korur” ve “Adı üstünde karikatür olduğu ve bilgi kutucukları olduğu için çok güzel ve çok heyecanlı yani çok gerçekçi idi” şeklinde kavram karikatürlerinin hayatın bir parçası olduğuna vurgu yaptıkları görülmektedir.

Diğer olarak açıklanan herhangi bir kategoriye girmeyen metaforlara ilişkin metaforlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11.
Diğer Kategorisindeki Kavram Karikatürlerinin Metaforların Dağılımı

Diğer Kategorisi	
Metafor	<i>f</i>
Soru işareti	2
Beyin	1
Enerji	1
Göz	1
Güvenli	1

Diğer olarak açıklanan herhangi bir kategoriye girmeyen metaforlar ilişkin katılımcıların ürettiği metaforlardan olan ‘soru işareti’ metaforu için öğrenciler “Hep cevabını merak etim,” “İçinde bilmediğim bir sürü bilgi var;” ‘beyin metaforu’ için “Beynimizle düşünür ve merak ederiz;” ‘göz’ metaforu için “Görüyoruz ve doğru bilgiler öğreniyoruz;” ‘enerji’ metaforu için “Enerji sayesinde iş yaparız. Karikatürlerde öğreniriz hayatımızda uyguluyoruz” ve ‘güvenli’ metaforu için “Bize yanlış ve doğruları gösterir” gerekçelerini göstermişlerdir. Diğer kategorisi için öğrencilerin kavram karikatürlerinin güvenilir bilgi verdiği inandıkları ve onları merakla sürüklediğine vurgu yaptığı söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Geleneksel bir zihinsel mekanizma olan (Barcelona, 2003) metaforlar eski Yunan filozofları ve Aristo’ya kadar uzanmakta olup “bir şeyin başka bir şey olarak tanımlanmasıdır” (Cuddon, 1998, s. 507). Diğer bir deyişle analiz edilmek istenen kavramın nasıl algılandığını ortaya çıkartılmasına yardımcı olmaktadır (Cerit, 2008). Bir kinaye çeşidi veya edebi kavram olan metaforlar “iki durum arasında farklılığın göz ardı edilip benzerlikleri üzerinden karşılaştırma olanağı sunmaktadır” (Miles ve Huberman, 2015, s. 250).

Öğrencilerin fikirleri, öznel deneyimlerine ve inançlarına dayanır ve onlara çevrelerindeki dünyayı açıklar. Öğrenci fikirleri değişime karşı çok dirençlidir. Bu fikir değişikliği süreci kavramsal değişim yoluyla uygulanır. Ancak kavramsal değişim çok karmaşık bir süreçtir. Öğrenciler, yeni fikirleri veya yeni kavramları mevcut bilişsel yapılarına entegre edemezlerse ezberleme gerçekleşir, hafıza kısa ömürlü olur ve transfer becerilerine hâkim olamaz (Kubiato, Usak ve Pecusova, 2011; Minárechová, 2016). Öğrencilerin yaşam deneyimleriyle kavramların düzenlenmesi; öğretim programlarının öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri ile birey odaklı düzenlemeleri dikkate alarak günlük yaşamla ilişkisini sağlama gerekliliğini getirir. Bu gerekliliğin Hayat Bilgisi dersinde karşılanması amacıyla kullanılacak öğretimsel kaynaklardan biri de kavram karikatürleri olarak öne sürülebilir (Dündar ve Şentürk, 2012; Kabapınar, 2019). Bu kapsamda Hayat Bilgisi dersinde bir öğretim materyali olan kavram karikatürlerine yönelik ilkökul 3. Sınıf öğrencilerinin ürettikleri metaforlar incelenmiştir. Öğrenciler; kavram karikatürlerine dönük olarak 77 metafor üretmiş olup bu metaforlar 10 kategori altında ele alınmıştır. Bu kategoriler; betimleme, eğlenceli, bilgi kaynağı, hayat, nesne, eğitici/öğretici, mekân, kişi ve meslek, eylem ve diğer olarak adlandırılmıştır. Öğrencilerin ürettikleri metaforlardan kavram karikatürlerinin öğrenciler için eğlendirici olduğu ve bilgi verici olduğuna vurgu yapılan gerekçeler sunulmuştur. Araştırma, Ceylan’ın (2015) fen öğretiminde kavram karikatürü kullanımıyla ilgili yaptığı çalışmadaki kavram karikatürlerinin öğretici, eğlenceli ve farklı olduğuna yönelik öğrenci görüşleri ile paralellik göstermektedir. İzgi’nin (2012) bulgularıyla da örtüşen mevcut çalışmaya göre kavram karikatürleri, ilkökul öğrencilerinin hoşuna gitmektedir. Ayrıca kavram karikatürlerinin öğrenciler için görüntü açısından çekici olması da metaforlarına yansımıştır. Bu durum Kılınç (2008), Çiçek (2011), Şenocak (2018) ile Demirel ve Aslan’ın (2014) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Öğrencilerin kavram karikatürlerinin doğru/yanlış bilgi konusunda yol gösterici ve bilgi verici olduğuna dönük metaforlar ürettikleri görülmektedir. Bu, Stephenson ve Warwick’in (2002) kavram karikatürlerinin kavram yanlışlarını gidermede etkili olduğu sonucuyla benzerdir. Yine İzgi (2012) ve Uzoğlu, Yıldız, Demir ve Büyükkasap’ın (2013) çalışmalarına paraleldir. “Bilgi kaynağı olarak kavram karikatürleri” kategorisinde yer alan metaforlara ait bulguların, epistemolojik inançların belirlenmesinde kavram karikatürlerinin avantajlı görüldüğü belirtilen Atasoy’un (2020) düşüncelerini desteklemektedir. Ancak öğrencilerin içinde bulunduğu gelişim dönemi olan somut işlemler dönemi göz önüne alındığında üretilen bazı metaforları gerekçelendirme de sorun yaşadıkları söylenebilir. Çünkü somut işlemler döneminde olan çocuklar, “soyut kavramları, çevresindekileri model alma yoluyla yerinden kullanmalarına rağmen, anlamlarını açıklayamazlar” (Senemoğlu, 2020, s. 52).

Gerçekleştirilen çalışma kapsamında kavram karikatürlerinin Hayat Bilgisi öğretim dersleri için etkili bir öğretim materyali olabileceği sonucuna ulaşılabilir. Bu sonuç, kavram karikatürlerinin durumla ilgili alternatif bakış açısı sunması, alternatifler arasına bilimsel olarak kabul edilebilir bakış açılarını dâhil etmesi ve alternatiflere eşit statü vermesi özelliklerinin öğretimdeki etkililiği artırmasıyla (Stephenson ve Warwick, 2002) ilişkilendirilebilir. Bu bağlamda ilkököl dönemindeki çocuklar için kavram karikatürünün öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı bir öğretim materyali olarak sınıf öğretmenleri tarafından kullanılabilirliği önerilmektedir. Bununla birlikte ilkököl öğrencilerinin kavram karikatürleri ile ilgili algılarını ortaya koyacak farklı araştırma teknikleri kullanılabilir. Ayrıca farklı öğretim kademelerinde öğrencilerin kavram karikatürlerine yönelik algılarını ortaya koyan araştırmalar yapılabilir.

Kaynaklar

- Aladağ, S. (2016). Hayat bilgisi: Tanımı, amacı ve doğası. S. Güven ve S. Kaymakçı (Ed.). *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 1-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel.
- Atasoy, S. (2020). Using concept cartoons to identify the epistemological beliefs of middle school students. *Journal of Science Learning*, 3(3), 165-173.
- Barcelona, A. (Ed.). (2003). *Metaphor and metonymy at the crossroads: A cognitive perspective*. New York: Mouton de Gruyter
- Bilgin, D. (2018). *Türkçe dersinde bulmaca ile kavram öğretiminin öğrenci başarısına ve derse karşı tutuma etkisi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Cerit, Y. (2008). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 3-13.
- Ceylan, Ö. (2015). Fen öğretiminde kavram karikatürü kullanımının 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarılarına ve bilişsel yapılarına etkisinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz*. A. Aypay (Çev. ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve nitel araştırma deseni*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.Ed.), Ankara: Siyasal.
- Cuddon, J. A. (1998). *Dictionary of literary terms and literary theory*. London: Penguin Books
- Çiçek, T. (2011). İlköğretim 6. sınıf fen ve teknoloji dersinde kavram karikatürlerinin öğrenci başarısına, tutumuna ve kalıcılığına etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Demirel, R. ve Aslan, O. (2014). The effect of science and technology teaching promoted with concept cartoons on students' academic achievement and conceptual understanding. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 368-392.
- Dündar, H. ve Şentürk, M. L. (2012). Concept cartoons and their using in life studies lesson. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 44-58.
- Erdem, A. R. (2014). Hayat bilgisi öğretiminde sınıf yönetimi. S. Şimşek (Ed.), *Sınıf öğretmeni adayları için hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 75-100). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Girmen, P. (2017). Hayat bilgisi dersi ve kavram öğretimi. B. Tay, Ş. Güldalı Uçuş ve M. Baş (Ed.) *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 257-281). Ankara: Pegem Akademi.
- İzgi, Ü. (2012). *Öğretmen adaylarının eğitiminde ve ilköğretim I. kademe fen eğitiminde kavram karikatürü kullanımının etkileri* (Yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Jamal, S., Ibrahim, N. ve Surif, J. (2019). Concept cartoon in problem-based learning: A systematic literature review analysis. *Journal of Technology and Science Education*, 9(1), 51-58. doi:10.3926/jotse.542

- Kabapınar, Y. (2019). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi: Hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. Ankara: Pegem Akademi.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kılınç, A. (2008). *Öğretimde mizahi kavramaya dayalı bir materyal geliştirme çalışması: Bilim karikatürleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kubiatko, M., Usak, M. ve Pecusova, E. (2011). Elementary school pupils' knowledge and misconceptions about birds. *Eurasian Journal of Educational Research*, 43, 163-181.
- Kurt, E. (2018). *Altıncı sınıf Türkçe dersi kavram öğretiminde animasyon ve hikâye kullanımının başarıya etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (2015). *Nitel veri analizi*. S. Akbaba-Altun ve A. Ersoy (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2017). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1,2 ve 3.sınıflar) tanıtım sunusu*. Erişim adresi (12.04.2019): http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/09163829_HAYAT_BYLGYSY.pdf
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB). (2018). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1,2 ve 3.sınıflar)*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (MEB) (2020). İlköğretim kurumları (İlkokul-ortaokul) haftalık ders çizelgesi. Erişim adresi (12.10.2020): <http://ttkb.meb.gov.tr>
- Minárechová, M. (2016). Using a concept cartoon© method to address elementary school students' ideas about natural phenomena. *European Journal of Science and Mathematics Education*, 4(2), 214-228.
- Naylor, S. ve Keogh, B. (1999a). Science on the Underground: An initial evaluation. *Public Understanding of Science*, 8(2), 105-122.
- Naylor, S. ve Keogh, B. (1999b). Science goes underground. *Adults learning*. 10(5), 6-8.
- Naylor, S. ve Keogh, B. (1999c). Concept cartoons, teaching and learning in science: An evaluation, *International Journal of Science Education*, 21(4), 431-446. doi:10.1080/095006999290642
- Naylor, S. ve Keogh, B. (2013). Concept cartoons: What have we learnt?. *Journal of Turkish Science Education*, 10(1), 3-11.
- Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev. ed.), Ankara: Pegem Akademi.
- Roesky, H. W. ve Kennepohl, D. (2008). Drawing attention with chemistry cartoons. *Journal of Chemical Education*, 85(10), 1355-1360.
- Sağlam, H. İ. (2015). Toplum, birey ve doğaya bütüncül bakış: Hayat bilgisi. M. Gültekin (Ed.). *Hayat bilgisi öğretimi içinde* (s. 1-15). Ankara: Nobel.
- Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim, öğrenme ve öğretim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sons Y. , Heo M. , Krumenaker L. ve Tippins D. (2008). Cartoons: An alternative learning assessment. *Science Scope*, 31(5), 16-21.
- Stephenson, P. ve Warwick, P. (2002). Using concept cartoons to support progression in students' understanding of light, *Physics Education* 37(2), 135-141.
- Şenocak, K. Z. (2018). *Fen öğretiminde kavram karikatürü kullanımının 5. sınıf yaşamımızdaki elektrik ünitesinde öğrenci başarısı ve tutumu üzerine etkileri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kırıkkale.
- Uzoğlu, M., Yıldız, A., Demir, Y. ve Büyükkasap, E. (2013). Fen bilgisi öğretmen adaylarının ışıkla ilgili kavram yanlışlarının belirlenmesinde kavram karikatürlerinin ve açık uçlu soruların etkililiklerinin karşılaştırılması, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), s. 367-388.
- Wolcott, H. F. (1994). *Transforming qualitative research*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin kavram karikatürlerine ilişkin metaforik algıları

Yontar, A. (2015). Yaşama tutulan ayna: Hayat bilgisi dersinde kavram öğretimi. M. Gültekin (Ed.), *Hayat bilgisi öğretimi* içinde (s. 188-214). Ankara: Nobel.